
Prasiddha Shalyachikitsakah Jivakakomarabhachchah

ಪ್ರಸಿದ್ಧಶಲ್ಯಚಿಕಿತ್ಸಕಃ ಜೀವಕಕೋಮಾರಭಚ್ಛಃ

Document Information

Text title : Prasiddha Shalyachikitsakah Jivakakomarabhachchah

File name : jIvakakomArabhachchaH.itx

Category : misc, article, pradiptakumArananda

Location : doc_z_misc_general

Author : (Copyright) Pradipta Kumar Nanda, Kendrapara, Orissa pknanda65 at gmail.com

Transliterated by : Pradipta Kumar Nanda pknanda65 at gmail.com

Proofread by : Pradipta Kumar Nanda

Description/comments : jIvanam, chikitsAvidyA, bauddhasAhitye yogadAnancha

Acknowledge-Permission: (Copyright) Pradipta Kumar Nanda

Latest update : October 15, 2026

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

October 15, 2026

sanskritdocuments.org

ಪ್ರಸಿದ್ಧಶಲ್ಯಚಿಕಿತ್ಸಕಃ ಜೀವಕಕೋಮಾರಭಚ್ಚಃ

ಜೀವನಂ, ಚಿಕಿತ್ಸಾವಿದ್ಯಾ, ಬೌದ್ಧಸಾಹಿತ್ಯೇ ಯೋಗದಾನಂಚ

೧. ಉಪಕ್ರಮಃ

ಪ್ರಾಚೀನಭಾರತೀಯಚಿಕಿತ್ಸಾವಿದ್ಯಾಯಾಃ ಇತಿಹಾಸೇ ಬೌದ್ಧಸಾಹಿತ್ಯೇ ಚ ಜೀವಕಕೋಮಾರಭಚ್ಚಸ್ಯ ನಾಮ ವಿಶೇಷತಯಾ ಸ್ಮರಣೀಯಂ . ಸಃ ಗೌತಮಬುದ್ಧಸ್ಯ ಸಮಸಾಮಯಿಕಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಶಲ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಕಃ ಆಸೀದಿತಿ ಬೌದ್ಧಪರಂಪರಾಯಾಂ ವರ್ಣಿತಂ . ತಸ್ಯ ಜೀವನಚರಿತಂ ಕೇವಲಂ ಚಿಕಿತ್ಸಕಸ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗತಜೀವನಸ್ಯ ವಿವರಣಂ ನ, ಅಪಿತು ಪ್ರಾಚೀನಭಾರತಸ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಾಶಿಕ್ಷಾಯಾಃ, ಔಷಧಪ್ರಯೋಗಸ್ಯ, ಶಲ್ಯಚಿಕಿತ್ಸಾಯಾಃ, ರಾಜಚಿಕಿತ್ಸಾಯಾಃ ತಥಾ ಬೌದ್ಧಸಂಘಸ್ಯ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಸೇವಾಯಾಶ್ಚ ಅಧ್ಯಯನಾಯ ಮಹತ್ತ್ವಪೂರ್ಣಮುಪಾದಾನಮಸ್ತಿ .

ಜೀವಕಸಂಬಂಧಿನಃ ಪ್ರಮುಖಾಃ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕಸ್ಮೋತಾಂಸಿ ಪಾಲಿಭಾಷಾಯಾಂ ರಚಿತೇ ವಿನಯಪಿಟಕೇ ಅಂತರ್ಭವಂತಿ . ವಿಶೇಷತಃ ಮಹಾವಗ್ಗಸ್ಯ ಭೇಸಜ್ಜಕ್ಷಂಧಕೇ ಜೀವಕಸ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಾಸೇವಾಯಾಃ, ಔಷಧಪ್ರಯೋಗಸ್ಯ, ಬುದ್ಧೇನ ಸಹ ತಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಸ್ಯ ಚ ವಿವರಣಾನಿ ಪ್ರಾಪ್ಯಂತೇ . ತಥಾಪಿ ತಸ್ಯ ಜೀವನವೃತ್ತಾಂತೇ ವರ್ಣಿತಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ವೃತ್ತಾಂತಾನಿ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯಃ ಐತಿಹಾಸಿಕಪ್ರಮಾಣೈಃ ಸಿದ್ಧಾನೀತಿ ವಕ್ತುಂ ನ ಶಕ್ಯತೇ . ಅತಃ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕಪರಂಪರಾಯಾಃ ವಿವರಣಾನಿ ಐತಿಹಾಸಿಕತಥ್ಯಾನಿ ಚ ವಿವೇಕಪೂರ್ವಕಂ ಪೃಥಕ್ಪೃತ್ಯ ಅಧ್ಯೇತವ್ಯಾನಿ .

೨. ಜೀವಕಸ್ಯ ಜನ್ಮ ತಥಾ ಪ್ರಾರಂಭಿಕಜೀವನಂ

ಬೌದ್ಧಪರಂಪರಾನುಸಾರಂ ಜೀವಕಸ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಕಜೀವನಂ ಕರುಣಾಜನಕಪರಿಸ್ಥಿತ್ಯಾ ಸಂಬಂಧಮಾಸೀತ್ . ತಸ್ಯ ಜನ್ಮ ಪರಿತ್ಯಕ್ತಶಿಶುರೂಪೇಣ ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ, ಅಭಯರಾಜಕುಮಾರಸ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೇ ಪಾಲನಂ ಚ ಪ್ರಾಚೀನಬೌದ್ಧಕಥಾಸು ವರ್ಣಿತಂ . ಅಭಯರಾಜಕುಮಾರಃ ತಂ ಸ್ವಕೀಯಸಂರಕ್ಷಣೇ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಪೋಷಿತವಾನಿತಿ ಪರಂಪರಾಗತಂ ವಿವರಣಂ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ . ಅಸ್ಮಾದೇವ ಕಾರಣಾತ್ ತಸ್ಯ ನಾಮ್ನಿ “ಕೋಮಾರಭಚ್ಚ” ಇತಿ ಪದಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಃ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ .

ತಸ್ಯ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತಸ್ಯ ವಿವರಣಂ ವಿಭಿನ್ನಾಸು ಬೌದ್ಧಪರಂಪರಾಸು ಕಿಂಚಿದ್ಭಿನ್ನತಯಾ
ದೃಶ್ಯತೇ . ಅತಃ ಏತಾನಿ ವಿವರಣಾನಿ ನಿರ್ವಿವಾದೇತಿಹಾಸರೂಪೇಣ ನ, ಅಪಿತು
ಪ್ರಾಚೀನಸಾಹಿತ್ಯೇ ಸಂರಕ್ಷಿತಪರಂಪರಾಗತವೃತ್ತಾಂತತ್ವೇನ ಗ್ರಾಹ್ಯಾಣಿ .
ಜೀವಕಸ್ಯ ಜೀವನಂ ಸೂಚಯತಿ ಯತ್ ಮನುಷ್ಯಸ್ಯ ಮಹತ್ತ್ವಂ ಕೇವಲಂ ಜನ್ಮನಾ,
ಕುಲಪರಂಪರಯಾ ವಾ ನ ನಿರ್ಧಾರಿತಂ ಭವತಿ . ವಿದ್ಯಯಾ, ಪರಿಶ್ರಮೇಣ,
ಸದಾಚಾರೇಣ, ಸೇವಾಭಾವೇನ ಚ ಮನುಷ್ಯಃ ಸಮಾಜೇ ವಿಶಿಷ್ಟಂ ಸ್ಥಾನಂ ಪ್ರಾಪ್ತುಂ
ಶಕ್ನೋತಿ .

೩. ತಕ್ಷಶಿಲಾಯಾಂ ಚಿಕಿತ್ಸಾಶಿಕ್ಷಾ

ಜೀವಕಸ್ಯ ಜೀವನಚರಿತೇ ತಕ್ಷಶಿಲಾಯಾಂ ಚಿಕಿತ್ಸಾಶಿಕ್ಷಾಗ್ರಹಣಸ್ಯ ವೃತ್ತಾಂತಃ
ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ . ಬೌದ್ಧಜೀವನಚರಿತಪರಂಪರಾನುಸಾರಂ ಸಃ ಯುವಾವಸ್ಥಾಯಾಂ
ತಕ್ಷಶಿಲಾಂ ಗತ್ವಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಸ್ಯಾಚಾರ್ಯಸ್ಯ ಸಮೀಪೇ ಚಿಕಿತ್ಸಾವಿದ್ಯಾಮಧೀತವಾನ್ .
ತತ್ರ ಸಃ ರೋಗಲಕ್ಷಣಪರೀಕ್ಷಣಂ, ಔಷಧನಿರ್ಣಯಃ, ರೋಗಿಣಃ ಶಾರೀರಿಕಾವಸ್ಥಾಯಾಃ
ನಿರೀಕ್ಷಣಂ ತಥಾ ಚಿಕಿತ್ಸಾಪದ್ಧತೀನಾಂ ಪ್ರಯೋಗಶ್ಚ ಅಧೀತವಾನಿತಿ ಪರಂಪರಾಗತಕಥಾಸು
ವರ್ಣಿತಂ .

ಪ್ರಾಚೀನಭಾರತೇ ತಕ್ಷಶಿಲಾ ವಿದ್ಯಾನಾಮಧ್ಯಯನಸ್ಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಕೇಂದ್ರಮಾಸೀತ್
 . ವಿವಿಧವಿದ್ಯಾಧ್ಯಯನಾರ್ಥಂ ದೂರದೂರಪ್ರದೇಶೇಭ್ಯಃ ಭಾತ್ರಾಃ ತತ್ರ ಆಗಚ್ಛಂತಿ
 ಸ್ಮೇತಿ ಐತಿಹಾಸಿಕಪರಂಪರಾಯಾಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ . ಜೀವಕಸ್ಯ ತಕ್ಷಶಿಲಾಗಮನವೃತ್ತಾಂತಃ
 ಚಿಕಿತ್ಸಾವಿದ್ಯಾಯಾಃ ಅರ್ಜುನೇ ಗುರೋಃ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಸ್ಯ, ನಿಯಮಿತಾಭ್ಯಾಸಸ್ಯ,
 ಅನುಭವಸ್ಯ ಚ ಮಹತ್ತ್ವಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ .

ತಥಾಪಿ ಜೀವಕಸ್ಯ ಅಧ್ಯಯನಕಾಲಃ, ಪಾಠ್ಯಕ್ರಮಃ ತಥಾ ತಸ್ಯಾಚಾರ್ಯಸ್ಯ
 ಪರಿಚಯಃ ಇತ್ಯಾದಿವಿಷಯೇಷು ಸರ್ವಾಣಿ ವಿವರಣಾನಿ ಸಮಕಾಲೀನಸ್ವತಂತ್ರಪ್ರಮಾಣೈಃ
 ಸಿದ್ಧಾನಿ ನ ಸಂತಿ . ಅತಃ ತೇಷಾಂ ವಿವೇಚನಂ ಸ್ತೋತಸ್ಯಮೀಕ್ಷಯಾ ಕರಣೀಯಂ .

೪. ಜೀವಕಸ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಾನೈಪುಣ್ಯಂ

ಬೌದ್ಧಸಾಹಿತ್ಯೇ ಜೀವಕಃ ಕುಶಲಃ, ನಿಪುಣಃ, ವಿವೇಕಶೀಲಶ್ಚ ಚಿಕಿತ್ಸಕಃ ಇತಿ
 ಚಿತ್ರಿತಃ . ರೋಗಿಣಃ ಲಕ್ಷಣಾನಾಂ ನಿರೀಕ್ಷಣಂ, ತದನುಸಾರಂ ಔಷಧಸ್ಯ
 ಚಯನಂ, ಚಿಕಿತ್ಸಾಯಾಃ ಪ್ರಭಾವಸ್ಯ ಪರೀಕ್ಷಣಂ ಚ ತಸ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಾಕಾರ್ಯಸ್ಯ
 ಪ್ರಮುಖವಿಶೇಷತಾರೂಪೇಣ ವರ್ಣಿತಂ .

ವಿನಯಪಿಟಕಸ್ಯ ಮಹಾವಗ್ಗೇ ಜೀವಕವತ್ಥು ಇತಿ ಪ್ರಕರಣೇ ಧನಿಕಸ್ಯ
 ಭಾರ್ಯಾಯಾಃ ಚಿಕಿತ್ಸಾಸಂಬದ್ಧಃ ಪ್ರಸಂಗಃ ವರ್ಣಿತಃ . ಪರಂಪರಾಗತವರ್ಣನಾನುಸಾರಂ

ಜೀವಕಃ ತಸ್ಯಾಃ ಲಕ್ಷಣಾನಿ ಪರೀಕ್ಷ್ಯ ಔಷಧಯುಕ್ತಂ ಸರ್ಪಿಃ ನಾಸಿಕಾಮಾರ್ಗೇಣ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾನ್ . ಅಯಂ ವೃತ್ತಾಂತಃ ಪ್ರಾಚೀನಭಾರತೀಯಚಿಕಿತ್ಸಾಪರಂಪರಾಯಾಂ ನಾಸಾಮಾರ್ಗೇಣ ಔಷಧಪ್ರಯೋಗಸ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕಮುದಾಹರಣಂ ಭವತಿ .
ಅತ್ರ ವಿಶೇಷತಯಾ ಜ್ಞಾತವ್ಯಂ ಯತ್ ಪ್ರಾಚೀನಗ್ರಂಥೇಷು ವರ್ಣಿತಾಃ ಚಿಕಿತ್ಸಾಪದ್ಧತಯಃ ಆಧುನಿಕಚಿಕಿತ್ಸಾಯಾಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಿರ್ದೇಶಾಃ ನ ಭವಂತಿ . ತಾಸಾಂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಪೃಥಕ್ ಪರೀಕ್ಷಣೇನ ಏವ ನಿರ್ಣೇತುಂ ಶಕ್ಯತೇ .
ಜೀವಕಸ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಾವೃತ್ತಾಂತಾಃ ಸೂಚಯಂತಿ ಯತ್ ಪ್ರಾಚೀನಭಾರತೀಯಚಿಕಿತ್ಸಾಯಾಂ ರೋಗಲಕ್ಷಣಾನಾಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮನಿರೀಕ್ಷಣಂ, ಔಷಧಚಯನಂ, ರೋಗಿಣಃ ಸ್ಥಿತ್ಯನುಸಾರಂ ಚಿಕಿತ್ಸಾಯಾಃ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಚ ಮಹತ್ತ್ವಪೂರ್ಣಾನಿ ಅಂಗಾನಿ ಆಸನ್ .

೫. ರಾಜಚಿಕಿತ್ಸಕರೂಪೇಣ ಜೀವಕಃ

ಬೌದ್ಧಪರಂಪರಾಯಾಂ ಜೀವಕಃ ಮಗಧರಾಜಪರಿವಾರಸ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಕರೂಪೇಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ . ಸಃ ಬಿಂಬಿಸಾರರಾಜಸ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಕಃ ಆಸೀದಿತಿ ಪರಂಪರಾಗತವೃತ್ತಾಂತೇಷು ವರ್ಣಿತಂ . ರಾಜಪರಿವಾರಸ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಕತ್ವಂ ತಸ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಾನೈಪುಣ್ಯಸ್ಯ ಸಾಮಾಜಿಕಪ್ರತಿಷ್ಠಾಯಾಂ ಪರಿಚಾಯಕಮಿತಿ ಮಂತುಂ ಶಕ್ಯತೇ .
ತಸ್ಯ ಜೀವನಚರಿತೇ ಅವಂತಿರಾಜಸ್ಯ ಚಂಡಪ್ರದ್ಯೋತಸ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಾಯಾಃ ಪ್ರಸಂಗೋಽಪಿ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ . ಅನೇನ ವೃತ್ತಾಂತೇನ ಜೀವಕಸ್ಯ ಕೀರ್ತಿಃ ಮಗಧರಾಜ್ಯಸ್ಯ ಸೀಮಾಮತಿಕ್ರಮ್ಯ ಅನ್ಯಪ್ರದೇಶೇಷ್ವಪಿ ಪ್ರಸೃತಾ ಆಸೀದಿತಿ ಬೌದ್ಧಪರಂಪರಾಯಾಂ ಚಿತ್ರಿತಂ . ತಥಾಪಿ ಅಸ್ಯ ಪ್ರಸಂಗಸ್ಯ ಸರ್ವಾಣಿ ವಿವರಣಾನಿ ಸ್ವತಂತ್ರೈಃ ಐತಿಹಾಸಿಕಸಾಕ್ಷ್ಯೈಃ ಪ್ರಮಾಣಿತಾನಿ ನ ಸಂತಿ .
ಜೀವಕಸ್ಯ ರಾಜಚಿಕಿತ್ಸಕರೂಪಂ ಪ್ರಾಚೀನಭಾರತೇ ಚಿಕಿತ್ಸಕಾನಾಂ ಸಾಮಾಜಿಕಪ್ರತಿಷ್ಠಾಂ, ರಾಜಕೀಯಸಂರಕ್ಷಣಂ ತಥಾ ಚಿಕಿತ್ಸಾವಿದ್ಯಾಯಾಃ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕಮಹತ್ತ್ವಂ ಚ ಅವಗಂತುಂ ಸಾಹಾಯ್ಯಂ ಕರೋತಿ .

೬. ಗೌತಮಬುದ್ಧಸ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಕರೂಪೇಣ ಜೀವಕಃ

ಜೀವಕಸ್ಯ ಸರ್ವಾಧಿಕಪ್ರಸಿದ್ಧಃ ಪರಿಚಯಃ ಗೌತಮಬುದ್ಧಸ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಕರೂಪೇಣ ಅಸ್ತಿ . ಪಾಲಿನೆಯಪಿಟಕಸ್ಯ ಮಹಾವಗ್ಗೇ ಜೀವಕಸ್ಯ ಬುದ್ಧೇನ ಸಹ ಸಂಬಂಧಃ ತಥಾ ಬೌದ್ಧಸಂಘಸ್ಯ ಪ್ರತಿ ತಸ್ಯ ಸೇವಾಭಾವಃ ವರ್ಣಿತಃ .
ಬೌದ್ಧಪರಂಪರಾನುಸಾರಂ ಬುದ್ಧಸ್ಯ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಸಂಬದ್ಧಾಸು ಆವಶ್ಯಕತಾಸು ಜೀವಕಃ ಚಿಕಿತ್ಸಾಸಹಾಯ್ಯಂ ಪ್ರದತ್ತವಾನ್ . ಔಷಧಪ್ರಯೋಗಃ, ರೋಗಿಣಃ ಅವಸ್ಥಾಯಾಃ ನಿರೀಕ್ಷಣಂ ತಥಾ ಆವಶ್ಯಕಚಿಕಿತ್ಸಾಯಾಃ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ತಸ್ಯ ಸೇವಾಯಾಃ ಅಂಗಾನಿ

ಆಸನ್ ಇತಿ ವೃತ್ತಾಂತೇಷು ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ .

ಜೀವಕಸ್ಯ ಬುದ್ಧೇನ ಸಹ ಸಂಬಂಧಃ ಕೇವಲಂ ಚಿಕಿತ್ಸಕಸ್ಯ ರೋಗಿಣಾ ಸಹ ಸಂಬಂಧಃ ನಾಸೀತ್ ಇತಿ ಬೌದ್ಧಪರಂಪರಾ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ . ಸಃ ಬುದ್ಧಸ್ಯ ಉಪದೇಶಾನ್ ಶೃಣೋತಿ ಸ್ಮ, ಬೌದ್ಧಧರ್ಮೇ ಶ್ರದ್ಧಾಂ ಧಾರಯತಿ ಸ್ಮ, ಸಂಘಸ್ಯ ಕಲ್ಯಾಣಾಯ ಚ ವಿವಿಧಸೇವಾಃ ಅಕರೋತ್ ಇತಿ ವರ್ಣನಂ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ .

ಅತಃ ಜೀವಕಃ ಬೌದ್ಧಸಾಹಿತ್ಯೇ ಕುಶಲಚಿಕಿತ್ಸಕತ್ವೇನ, ಧರ್ಮನಿಷ್ಠಗೃಹಸ್ಥೋಪಾಸಕತ್ವೇನ, ಸಮಾಜಸೇವಕತ್ವೇನ ಚ ಸ್ಮರಣೀಯಃ .

೭. ಜೀವಕಸ್ಯ ಆಮ್ರವನದಾನಂ

ಜೀವಕಸ್ಯ ದಾನಶೀಲತಾಯಾಃ ಪ್ರಮುಖಮುದಾಹರಣಂ ತಸ್ಯ ಆಮ್ರವನದಾನಂ . ಬೌದ್ಧಪರಂಪರಾನುಸಾರಂ ರಾಜಗೃಹಸ್ಯ ಸಮೀಪೇ ಸ್ಥಿತಂ ಆಮ್ರವನಂ ಸಃ ಬುದ್ಧಾಯ ಬೌದ್ಧಸಂಘಾಯ ಚ ಸಮರ್ಪಿತವಾನ್ . ತದಾಮ್ರವನಂ ಬುದ್ಧಸ್ಯ ಸಂಘಸ್ಯ ಚ ನಿವಾಸಾಯ, ಧರ್ಮಚರ್ಚಾಯೈ ತಥಾ ವಿಶ್ರಾಮಾಯ ಉಪಯೋಗಿ ಅಭವತ್ ಇತಿ ಪರಂಪರಾಗತವರ್ಣನಂ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ .

ಏತದ್ದಾನಂ ಕೇವಲಂ ಭೂಮೇಃ ಅಥವಾ ಉದ್ಯಾನಸ್ಯ ದಾನಂ ನಾಸೀತ್; ಅಪಿತು ಧಾರ್ಮಿಕಸಮುದಾಯಸ್ಯ ಆವಶ್ಯಕತಾನಾಂ ಪೂರ್ತಯೇ ಕೃತಃ ಸಮಾಜೋಪಯೋಗೀ ಪ್ರಯಾಸಃ ಆಸೀತ್ . ಅನೇನ ಜೀವಕಸ್ಯ ದಾನಶೀಲತಾ, ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧಾ, ಸಾಮಾಜಿಕದಾಯಿತ್ವಬೋಧಶ್ಚ ಪ್ರಕಾಶಂತೇ .

ಬೌದ್ಧಪರಂಪರಾಯಾಂ ದಾನಂ, ಕರುಣಾ, ಸೇವಾಭಾವಶ್ಚ ಮಹತ್ತ್ವಪೂರ್ಣಾನಿ ನೈತಿಕಮೂಲ್ಯಾನಿ ಸಂತಿ . ಜೀವಕಸ್ಯ ಆಮ್ರವನದಾನವೃತ್ತಾಂತಃ ಏತೇಷಾಂ ಮೂಲ್ಯನಾಂ ಆಚರಣಾತ್ಮಕಂ ಸ್ವರೂಪಂ ದರ್ಶಯತಿ .

೮. ಬೌದ್ಧಸಂಘಸ್ಯ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಸೇವಾಯಾಂ ಯೋಗದಾನಂ

ಜೀವಕಸ್ಯ ಯೋಗದಾನಸ್ಯ ಅನ್ಯಃ ಮಹತ್ತ್ವಪೂರ್ಣಃ ಪಕ್ಷಃ ಬೌದ್ಧಭಿಕ್ಷುಣಾಂ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಸೇವಯಾ ಸಂಬಂಧಃ ಅಸ್ತಿ . ವಿನಯಪಿಟಕಸ್ಯ ಮಹಾವಗ್ಗೇ ಭೇಸಜ್ಜಕ್ಷಂಧಕೇ ರೋಗಿಣಾಂ ಭಿಕ್ಷುಣಾಂ ಚಿಕಿತ್ಸಾಯೈ ಔಷಧಪ್ರಯೋಗಾಯ ಚ ಸಂಬಂಧಿನಃ ನಿಯಮಾಃ ವರ್ಣಿತಾಃ ಸಂತಿ . ಏತಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರಕರಣೇ ಜೀವಕಸ್ಯ ನಾಮ ತಥಾ ತಸ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಾಸೇವಾಯಾಃ ಪ್ರಸಂಗಾಃ ಪ್ರಾಪ್ಯಂತೇ .

ಬೌದ್ಧಸಂಘೇ ರೋಗಿಣಾಂ ಭಿಕ್ಷುಣಾಂ ಪರಿಚರ್ಯಾ, ಔಷಧಾನಾಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾ, ರೋಗಿಣಃ ಉಪೇಕ್ಷಾಂ ವಿನಾ ತಸ್ಯ ಸೇವಾಕರಣಂ ಚ ಮಹತ್ತ್ವಪೂರ್ಣಾನಿ ವಿಷಯಾಣಿ ಆಸನ್ . ಏತೇಷಾಂ ಪ್ರಸಂಗಾನಾಂ ಅಧ್ಯಯನಾತ್ ಜ್ಞಾಯತೇ

ಯತ್ ಬೌದ್ಧವಿನಯಸಾಹಿತ್ಯೇ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯರಕ್ಷಣಸ್ಯ ತಥಾ ರೋಗಿಣಃ ಪ್ರತಿ ಕರುಣಾಪೂರ್ಣವ್ಯವಹಾರಸ್ಯ ಮಹತ್ತ್ವಂ ಸ್ವೀಕೃತಂ ಆಸೀತ್ .

ಏತತ್ ಪ್ರಾಚೀನಭಾರತೇ ಧಾರ್ಮಿಕಸಮುದಾಯಸ್ಯ ಅಂತಃ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಸೇವಾಯಾಃ ವ್ಯವಸ್ಥಾಯಾಃ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕಸಾಕ್ಷ್ಯರೂಪೇಣ ಅಧ್ಯೇತುಂ ಶಕ್ಯತೇ . ಕಿಂತು ಏತಾಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಂ ಆಧುನಿಕಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯವ್ಯವಸ್ಥಯಾ ಸಹ ಪೂರ್ಣತಯಾ ಸಮಾನಾಂ ವಕ್ತುಂ ನ ಯುಕ್ತಂ .

೯. ಜೀವಕಸ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಂ ಆದರ್ಶಾಶ್ಚ

ಜೀವಕಸ್ಯ ಪರಂಪರಾಗತಚರಿತೇ ತ್ರಯಃ ಪ್ರಮುಖಾಃ ಗುಣಾಃ ವಿಶೇಷತಯಾ ದೃಶ್ಯಂತೇ-ವಿದ್ಯಾನುರಾಗಃ, ಸೇವಾಭಾವಃ, ದಾನಶೀಲತಾ ಚ .

ಪ್ರಥಮಂ, ಚಿಕಿತ್ಸಾವಿದ್ಯಾಯಾಃ ಪ್ರಾಪ್ತಯೇ ತಸ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನಃ ಅಧ್ಯಯನಸ್ಯ, ಅಭ್ಯಾಸಸ್ಯ, ಗುರೋಃ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಸ್ಯ ಚ ಮಹತ್ತ್ವಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ . ದ್ವಿತೀಯಂ, ರಾಜಪರಿವಾರಸ್ಯ ತಥಾ ಅನ್ಯೇಷಾಂ ರೋಗಿಣಾಂ ಚಿಕಿತ್ಸಾಯಾಃ ವೃತ್ತಾಂತಾಃ ತಸ್ಯ ಸೇವಾಭಾವಂ ಸೂಚಯಂತಿ . ತೃತೀಯಂ, ಬುದ್ಧಸ್ಯ ಬೌದ್ಧಸಂಘಸ್ಯ ಚ ಪ್ರತಿ ತಸ್ಯ ದಾನಂ ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧಾಂ ಸಾಮಾಜಿಕದಾಯಿತ್ವಬೋಧಂ ಚ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ .

ಜೀವಕಸ್ಯ ಚರಿತಂ ಚಿಕಿತ್ಸಾವಿದ್ಯಾಂ ಕೇವಲಂ ಜೀವಿಕೋಪಾರ್ಜನಸ್ಯ ಸಾಧನರೂಪೇಣ ನ, ಅಪಿತು ಮಾನವಸೇವಾಯಾಃ ಮಹತ್ತ್ವಪೂರ್ಣಮಾಧ್ಯಮರೂಪೇಣ ಅವಗಂತುಂ ಪ್ರೇರಯತಿ . ರೋಗಿಣಃ ದುಃಖಸ್ಯ ನಿವಾರಣಂ, ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಸ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಂ, ಕರುಣಯಾ ಸಹ ಸೇವಾಪ್ರದಾನಂ ಚ ಚಿಕಿತ್ಸಕಸ್ಯ ನೈತಿಕದಾಯಿತ್ವಸ್ಯ ಅಂಗಾನಿ ಭವಂತಿ .

ತಥಾಪಿ ಜೀವಕಸ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಸ್ಯ ಅಧ್ಯಯನಂ ಕುರ್ವತಾ ಅಸ್ಮಾಭಿಃ ಸ್ಫುರ್ತವ್ಯಂ ಯತ್ ತಸ್ಯ ಚರಿತಂ ಮುಖ್ಯತಃ ಬೌದ್ಧಸಾಹಿತ್ಯೇ ಸಂರಕ್ಷಿತಂ ಅಸ್ತಿ . ಅತಃ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕವರ್ಣನಸ್ಯ ಧಾರ್ಮಿಕಾದರ್ಶಸ್ಯ ಐತಿಹಾಸಿಕತತ್ವಸ್ಯ ಚ ಸಮ್ಯಕ್ ಪೃಥಕ್ಕರಣಂ ಅವಶ್ಯಕಂ .

೧೦. ಉಪಸಂಹಾರಃ

ಜೀವಕಕೋಮಾರಭಚ್ಛಃ ಪ್ರಾಚೀನಭಾರತೀಯಚಿಕಿತ್ಸಾಪರಂಪರಾಯಾಃ ತಥಾ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮೀತಿಹಾಸಸ್ಯ ಸ್ಮರಣೀಯಃ ವ್ಯಕ್ತಿಃ ಅಸ್ತಿ . ಬೌದ್ಧಗ್ರಂಥೇಷು ತಸ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಾನೈಪುಣ್ಯಂ, ಬುದ್ಧಸ್ಯ ಪ್ರತಿ ಸೇವಾಭಾವಃ, ಭಿಕ್ಷುಸಂಘಸ್ಯ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಸೇವಾಯಾಂ ಯೋಗದಾನಂ, ಆಮ್ರವನದಾನಂ ಚ ವಿಶೇಷತಯಾ ವರ್ಣಿತಂ .

ತಸ್ಯ ಜೀವನವೃತ್ತಾಂತಃ ಶಿಕ್ಷತೇ ಯತ್ ವಿದ್ಯಾಯಾಃ ವಾಸ್ತವಿಕಂ ಪ್ರಯೋಜನಂ

ಕೇವಲಂ ವ್ಯಕ್ತಿಗತಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ನ, ಅಪಿತು ಸಮಾಜಸ್ಯ ಕಲ್ಯಾಣಂ, ದುಃಖಿತಾನಾಂ ಸೇವಾಂ, ಮಾನವಜೀವನಸ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣಂ ಚ ಭವತಿ . ಜೀವಕಸ್ಯ ಚರಿತೇ ಚಿಕಿತ್ಸಾವಿದ್ಯಾ, ಕರುಣಾ, ದಾನಶೀಲತಾ, ಸಾಮಾಜಿಕದಾಯಿತ್ವಬೋಧಶ್ಚ ಪರಸ್ಪರಂ ಸಂಬದ್ಧಾಃ ದೃಶ್ಯಂತೇ .

ಯದ್ಯಪಿ ತಸ್ಯ ಜೀವನಸಂಬದ್ಧಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ವೃತ್ತಾಂತಾನಿ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯಃ ಐತಿಹಾಸಿಕಪ್ರಮಾಣೈಃ ಸಿದ್ಧಾನಿ ನ ಸಂತಿ, ತಥಾಪಿ ಬೌದ್ಧಸಾಹಿತ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಾಚೀನಚಿಕಿತ್ಸಾಪರಂಪರಾ ಧಾರ್ಮಿಕಸಮಾಜಸ್ಯ ಚ ಅಧ್ಯಯನಾಯ ಜೀವಕಸ್ಯ ನಾಮ ಅತ್ಯಂತಂ ಉಪಾದೇಯಂ . ಅತಃ ಸಃ ಪ್ರಾಚೀನಭಾರತೀಯಚಿಕಿತ್ಸಾಯಾಃ ಇತಿಹಾಸೇ ಕೇವಲಂ ಬುದ್ಧಸ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಕತ್ವೇನ ನ, ಅಪಿತು ಮಾನವಸೇವಾಯಾಃ ಆದರ್ಶಸ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕಪ್ರತಿನಿಧಿತ್ವೇನಾಪಿ ಮಹತ್ತ್ವಂ ಧಾರಯತಿ .

ಸಹಾಯಕಗ್ರಂಥಸೂಚೀ

೧. ವಿನಯಪಿಟಕಂ, ಮಹಾವಗ್ಗಃ, ಅಷ್ಟಮೋ ವಿಭಾಗಃ, ಜೀವಕವತ್ಥು - ಜೀವಕಸ್ಯ ಜೀವನಂ, ಚಿಕಿತ್ಸಾಕಾರ್ಯಂ, ಬುದ್ಧೇನ ಸಹ ಸಂಬಂಧಶ್ಚ .

೨. ವಿನಯಪಿಟಕಂ, ಮಹಾವಗ್ಗಃ, ಷಷ್ಠೋ ವಿಭಾಗಃ, ಭೇಸಜ್ಜಕ್ಷಂಧಕಃ - ಔಷಧಪ್ರಯೋಗಃ, ಭಿಕ್ಷುಣಾಂ ಚಿಕಿತ್ಸಾವಿಧಾನಾನಿ, ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಸೇವಾಸಂಬಂಧವಿಷಯಾಶ್ಚ .

೩. Great Chronicles, “Jivaka the Physician” - ಜೀವಕಸ್ಯ ಪಾರಂಪರಿಕಜೀವನಚರಿತಂ ತಥಾ ಚಿಕಿತ್ಸಾಸಂಬದ್ಧಾಃ ಕಥಾಃ .

೪. Journal of Research in Medical Sciences - ಪ್ರಾಚೀನಭಾರತೀಯಚಿಕಿತ್ಸಕಾನಾಂ ಚಿಕಿತ್ಸಾಪರಂಪರಾಯಾಶ್ಚ ಐತಿಹಾಸಿಕಾಧ್ಯಯನಂ .

- ಪ್ರೋಫ. ಪ್ರದೀಪ್ತಕುಮಾರನಂದಃ (ಸೇವಾನಿವೃತ್ತ)

ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥಸಂಸ್ಕೃತವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಃ, ಪುರೀ

Written by Dr. Pradipta Kumar Nanda, Kendrapara, Orisa pknanda65 at gmail.com

Retd.Head, Dept.of Sarvadarshan

SJSV,Puri

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

